

Мусичне виховання в полісах Північного Причорномор'я

Андрій РЯБКО (Харків)

ХНУ імені В. Н. Каразіна, аспірант, pidzemellya@gmail.com

Мусичне виховання разом з фізичною підготовкою складало в грецьких полісах систему виховання вільного повноправного громадянина — пайдейю. В мусичній школі, яку відвідували юнаки у віці від семи до шістнадцяти років вивчалосся все те, чим опікувалися музи: література, музика, мистецтва, науки. Вивчення особливостей мусичного виховання в полісах Північного Причорномор'я необхідне для з'ясування того, чи була сюди перенесена пайдейя як система, і ширше — для розуміння специфіки соціально — культурного розвитку регіону.

Джерела з історії освіти в грецьких містах Північного Причорномор'я розрізнені і фрагментарні, подекуди не систематизовані, але їх кількість достатня для висвітлення багатьох раніше мало вивчених проблем за умови комплексного використання епіграфічних, археологічних, іконографічних та літературних даних.

В історіографії краще висвітлений аспект фізичного виховання, зокрема, у праці С. А. Семенова-Зусера «Фізична культура і видовища в давньогрецьких колоніях Північного Причорномор'я». У монографіях В. І. Кадеєва та Е. Б. Петрової є розділи, присвячені освіті і вихованню в Херсонесі і Феодосії відповідно. Музика, театр, громадські свята в контексті соціокультурного розвитку Північного Причорномор'я є предметом уваги О. А. Ручинської. Багато питань, пов'язаних з освітою і вихованням, розглядає у своїх працях М. В. Скржинська. Наприклад, монографія «Освіта і дозвілля в античних державах Північного Причорномор'я» 2014 р. має узагальнюючий характер, однак не можна погодитися з цілим рядом висновків, зроблених у цій праці, що спонукало нас провести самостійне дослідження.

Важко погодитися зі спробами показати наявність у Північному Причорномор'ї системи обов'язкової початкової освіти, забезпеченої контролем держави, за аналогією з Афінами. Обов'язковість мусичної освіти навіть в Афінах класичного періоду викликає заперечення А.-І. Марру, В. Йегера, Г. Жураковського. Ці вчені приходять до висновку, що на відміну від гімнасія, мусична школа була приватною і навчання в ній не обов'язковим.

Також додаткової уваги потребує питання про організацію мусичної школи. Відсутність археологічно виявлених шкільних приміщень приводить М. В. Скржинську до припущення про навчальні заняття на відкритому просторі, принаймні влітку. Однак практика проведення

занять просто неба не характерна для інших грецьких полісів і знову таки не підтверджується місцевими джерелами.

Цінним джерелом з історії освіти у Північному Причорномор'ї є графіті, які можна тлумачити як граматичні вправи. Спеціальну увагу цим графіті приділяли В. П. Яйленко й А. С. Русяєва. Не викликає сумніву знання мешканцями регіону класичної літератури, зокрема Гомера, про що недвозначно свідчить Борисфенітська промова Діона Хрисостома і численні віршовані епітафії. Навчання музиці відображено більш опосередкованими джерелами, такими як сюжети на керамічних виробах, згадуванням про велику любов до музики боспорян Поліеном, археологічно виявленими деталями музичних інструментів. Таким чином, є достатньо даних про існування в Північному Причорномор'ї навчання граматиці, поезії та музиці. Однак, навряд чи є підстави говорити про окремі школи граматиста і кіфариста і тим паче про поділ мусичної освіти на початкову і середню. Скоріше, існувала єдина мусична школа, у якій викладали, можливо, різні вчителі граматики, літератури і музики.

Інформація, про видатних філософів — вихідців з Північного Причорномор'я, таких як боспорянин Сопеїд, Біон Борисфеніт, Посидоній Ольвіополіт та ін. використовується для підтвердження високого рівня освіти в регіоні. Проте у даному питанні, на нашу думку, варто диференціювати рівень і доступність освіти представників різних соціальних груп.

Отже, в цілому, пайдейя як система виховання вільного повноправного громадянина була перенесена у Північне Причорномор'я. Усі складові мусичної освіти, характерні для Афін або Мілету, про які ми маємо більше даних, прослідковуються і тут. Однак цілий ряд питань організації процесу навчання та його змісту досі залишаються без відповіді.

